

**WAT EEN CIRCUS!
IN DE PISTE VAN
DE POEM EXPRESS**

Lesbrief voor groep 5 t/m 8

De lesbrief *Wat een circus! In de piste van de Poem Express* is speciaal gemaakt voor het digitale portaal van de Poem Express.

WAT EEN CIRCUS!

IN DE PISTE VAN DE POEM EXPRESS

Opzet lesbrief

De lesbrief *Wat een circus! In de piste van de Poem Express* bestaat uit vier lessen en geeft suggesties voor het klassikaal gebruik van het portaal boekie-boekie.nl/circus op het digibord. Deze site kunnen kinderen ook individueel of in groepjes bezoeken: zowel thuis als op school.

Les 1: In de piste

Gericht op het beluisteren, lezen en voordragen van gedichten

Les 2: Jongleren met woorden

Gericht op het schrijven van gedichten

Les 3: Acrobatiek met kwast en lijm

Gericht op het maken van een gedichtenposter

Les 4: Komt dat zien, komt dat zien

Gericht op het presenteren van het eindresultaat

Aansluiting kerndoelen

De Poem Express is veelomvattend: het is muziek, taal, recreatief lezen, creatief schrijven, handvaardigheid en gedichten voordragen.

Deze lessenserie sluit aan bij de volgende kerndoelen van Nederlands en Kunstzinnige oriëntatie:

- ◆ De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.
- ◆ De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.
- ◆ De leerlingen leren om met beelden, taal, muziek, spel en beweging gevoelens en ervaringen uit te drukken en om ermee te communiceren.
- ◆ De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- ◆ De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

- Nodig** ★ Dichtbundels, non-fictieboeken over circus, tijdschriften en kunstboeken met kleurige platen
- ★ Poem Express-kaart: gedichten-speelkaart
- ★ Poem Express-schriftje: Jongleren met woorden
- ★ Muziekinstrumenten: zoals duimpiano, sambaballen, xylofoon, handtrom, wood-block, triangel, tamboerijn

IN DE PISTE

Lesopzet

In deze les gaan de leerlingen op verschillende manieren aan de slag met gedichten. Ze lezen gedichten, luisteren naar gedichten en gaan in groepjes van twee op zoek naar plaatjes, foto's en andere beelden die bij gedichten passen. Tot slot presenteren de leerlingen in groepjes van twee een of meer gedichten naar keuze. De duur van de les hangt af van de filmkeuze in het lesbegin.

Lesbegin

Om in de circussfeer te komen, begint deze lessenserie met een circusfilm. Hiernaast staan drie tips. Tijdens het kijken schrijven de leerlingen woorden op die bij het circus passen. Ze schrijven eerst op een kladblaadje en schrijven daarna de woorden in het Poem Express-schriftje. Bespreek na de film de schrijfo opdracht uit het schriftje.

Tip:

Verdeel de klas in vier groepen en geef elke groep een andere schrijfo opdracht.

CIRCUSWOORDEN

- 1 Als je in het circus bent, voel je/ben je: *sensatie, spanning, angst, vrolijk*
- 2 Als je in het circus bent, hoor je: *lachen, klappen, juichen, muziek*
- 3 Als je in het circus bent, zie je/kijk je: *clowns, dieren, publiek, gekleurd licht, ademloos*
- 4 Als je in het circus bent, ruik je: *olifanten, paarden, popcorn, rook*

Schrijf de woordvondsten op het digibord, de kinderen schrijven de circuswoorden over in hun schriftje. Ze kunnen de lijst aanvullen met woorden die ze in de gedichten tegenkomen. De woorden zijn in de volgende les de ingrediënten voor de gedichten. Extra opdracht: Maak van de circuswoorden vrolijke vlaggetjes en hang die in de klas.

Tip:

Gebruik voor de verschillende woorden een andere kleur papier.

Leskern

Op het digitale portaal staan twee dichtbundels: een bundel met gedichtenposters van kinderen uit verschillende landen en een bundel met werk van dichters en illustratoren. Deze worden klassikaal bekeken en gelezen.

Lezen van gedichten

Blader eerst de bundel met gedichtenposters door op het digibord, waarbij de leerlingen de opdracht hebben een poster uit te kiezen die ze straks willen (voor)lezen. Kies twee of drie kinderen die het gedicht van hun keuze voorlezen en stel daarna enkele vragen (zie hiernaast). Lees daarna op dezelfde manier enkele gedichten uit de dichtbundel *Circus*.

IN DE PISTE

Voorbeeldvragen

- ◆ Waarom heb je deze poster of dit gedicht uitgekozen?
- ◆ Vind je dat het gedicht past bij de illustratie? Kun je ook zeggen waarom?
- ◆ Waaraan moest jij denken toen je het gedicht hoorde?
- ◆ Wat zou jij tekenen bij dit gedicht?
- ◆ Hoor je ook geluiden?
- ◆ Passen bij dit gedicht ook geuren? Zo ja, welke?

Werken met gedichten

Bespreek op het digibord de vier opdrachten die op het Poem Express-werkblad staan. Voor deze opdracht werken de leerlingen bij voorkeur in groepjes van twee, waarbij ze samen een gedicht uitkiezen en minimaal twee van de onderstaande opdrachten doen. Bij de gedichtenposter of het gedicht dat ze afzonderlijk gekozen hebben, zoeken ze:

- 1 een plaatje/illustratie/foto die op de poster of illustratie 'rijmt';
- 2 een ander gedicht dat erop lijkt;
- 3 een gedicht dat bij de poster past;
- 4 een plaatje/illustratie/foto die bij het gedicht past.

Afsluiting

De leerlingen presenteren een of twee opdrachten, met of zonder instrumenten.

Hebben jullie die olifant gezien?
Hij krijgt voor boksen een dikke tien!
Een stoot hier, een stoot daar.
Zo slaat dat dier alles in elkaar.

- Nodig**
- ★ Poem Express-werkblad: Gedichtenspelen
 - ★ Poem Express-schriftje: Jongleren met woorden
 - ★ Muziekinstrumenten: zoals duimpiano, sambaballen, xylofoon en andere kleine percussie-instrumenten

JONGLEREN MET WOORDEN

Lesopzet

In deze les luisteren de leerlingen naar circusliedjes, spelen ze met dichtregels en schrijven ze drie korte gedichten: een couplet en een refrein bij een bestaand gedicht en een klankgedicht. Deze les duurt circa 1 uur.

Lesbegin

De les begint met het circusliedje *Aan de trapeze* geschreven door Annie M.G. Schmidt uit de voorstelling *Ja zuster, nee zuster*.

Gedichtenspelen

Voordat de leerlingen zelf gedichten schrijven, gaan ze eerst 'spelen' met de dichtregels van het Poem Express-werkblad *Gedichten spelen*.

Variatie 1

De kinderen zitten in een kring en hebben allemaal een dichtregel die ze om de beurt voorlezen. Al snel wordt duidelijk dat sommige regels vaker voorkomen.

In een klassengesprek wordt van de vier losse regels een gedicht gemaakt. Als het gedicht 'compleet' is, wordt het klassikaal voorgedragen. Iedereen moet goed opletten, want elke dichtregel moet tegelijk beginnen. Na een paar keer oefenen gaat dit vanzelf goed.

Voorbeeldvragen:

- ◆ Wat is de eerste zin van het gedicht?
- ◆ Leerlingen met deze dichtregel lezen tegelijk voor.
(Geef dit aan als een dirigent: 1, 2, 3...)
- ◆ Daarna volgen de andere dichtregels in verkeerde volgorde.
- ◆ Wat is de tweede dichtregel?
- ◆ Leerlingen met regel 1 beginnen en daarna volgt regel 2.
- ◆ Enzovoort.

Variatie 2

Voor de klas staan vier kinderen. Ze lezen om de beurt een regel voor en staan niet in de volgorde van het gedicht. De klasgenoten moeten goed luisteren en bedenken wat de eerste dichtregel zou kunnen zijn en waarom.

Wie het juiste antwoord geeft, komt naar voren en hoort nu ook bij die dichtregel. Het spel gaat verder: twee kinderen lezen samen dichtregel 1 en daarna volgen de andere regels in verkeerde volgorde. Wie de tweede dichtregel weet, komt naar voren. Enzovoort. Tot slot presenteren acht kinderen het gedicht.

Variatie 3

Deel evenveel Nederlandse als Duitse zinnen uit. De kinderen staan tegenover elkaar. Om de beurt lezen de kinderen met de Duitse zinnen hun tekstregel voor. De Nederlandse kinderen moeten goed luisteren. Als alle kinderen hun zin voorgelezen hebben, lopen de kinderen met de Nederlandse regel naar de Duitse vertaling. Heeft iedereen hetzelfde gekozen?

Tip 1: Dit spel kun je ook met andere gedichten spelen.

Tip 2: Eindig de les met variatie 3.

Link

JONGLEREN MET WOORDEN

Leskern

In de digitale dichtbundel staat het lied *De clown*. Dit lied is oorspronkelijk een Franse 'chanson' en is door Pierre Kartner hertaald. *De clown*, uit 1971, is een van de bekendste hits van Ben Cramer. Lees de tekst en/of luister naar het lied en bespreek daarna wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen een liedje en een gedicht. Enkele kernwoorden: rijm, ritme, refrein, herhaling, geen rijm, tussenrijm, alliteratie.

1 Couplet en refrein schrijven

Bij het gedicht over de olifant van het Poem Express-werkblad *Gedichten-spelen* schrijven de leerlingen een couplet. Wie klaar is, bedenkt ook een refrein.

Doe deze opdracht klassikaal.

Stap 1: Schrijf een circusact op.

Stap 2: Beschrijf die act in een paar woorden.

Stap 3: Maak een 'circuswoordenpiste' die bij de act past. Zet midden in de piste het onderwerp van de act, zoals een dier, een ding of een mens.

Bijvoorbeeld bij de leeuw, past: zweep, brul, licht, rook, glitter, kooi, woest, hap-slik-op, droom, nachtmerrie.

Stap 4: Zoek rijmwoorden die erbij passen.

Stap 5: Jongleer met de gevonden woorden. Schuif ze heen en weer. Wie heeft er al een dichtregel?

Stap 6: Bedenk nu nog drie zinnen erbij. Weet je al wat de tweede zin wordt? Schrijf elke zin op een stuk papier en schuif met de zinnen. Zie je al een gedicht voor je of moet je nog woorden toevoegen en schrappen?

Stap 7: Lees je gedicht: loopt het lekker, klopt het ritme of moet je nog woorden toevoegen of weghalen?

Stap 8: Bedenk een titel.

Tot slot: Presenteer alle coupletten als een klassencircuslied. De leerkracht begint met het eerste couplet. Heeft niemand een refrein geschreven, schrijf dan onderstaand refrein op het digibord:

TRRR Kadam Padammm

TRRRR Kadam Padammmmm

Zie het aan... Zie het gaan...

De volgende act komt eraan!

TRRR Kadam Padammm

TRRRR Kadam Padammmmm

2 Klankgedicht schrijven

Presenteer ter inspiratie het klankgedicht *De lachende hyena*. Verdeel de klas in twee groepen en geef elke groep een andere expressie-opdracht.

Groep 1 = Hahaha: hard-zacht, ritmisch, als een cadans, donkere lage stem;

Groep 2 = Hihihhi: snel en met een rust tussendoor, vrolijke hoge stem.

Geef als een dirigent de maat aan en begin klassikaal met de titel.

Vertaal daarna klassikaal de dichtregel: 'Doodeng de koorddanser wanneer hij valt oei-oei' in geluiden. Doe dit eventueel aan de hand van de vragen die op de *Gedichten-speelkaart* staan van het Poem Express-werkblad.

De leerlingen maken van de opgeschreven woorden klanken. Schrijf enkele woordvondsten op het digibord en maak er een klassikaal klankgedicht van.

Hoe spontaner de kinderen reageren, hoe beter het klankgedicht. Houd bij deze opdracht de vaart erin!

Daarna schrijven de leerlingen zelf een klankgedicht.

Let op: Vergeet de titel niet!

Afsluiting: De leerlingen schrijven hun gedichten in het circusschriftje. Daarna lezen ze om de beurt een van hun gedichten voor. Presenteer tot slot nog het klassikale klankgedicht en het klassencircuslied.)

- Nodig**
- ★ Poem Express-schrift
 - ★ Schetsblok
 - ★ Groot wit stevig papier: A3 of groter
 - ★ Schilder- en tekenspullen
 - ★ Voor de tekst: stempels, computer, tijdschriften, zwarte pen

ACROBATEK MET KWAST EN LIJM

Lesopzet

In deze les beoordelen de leerlingen gedichtenposters van kinderen en maken ze daarna zelf een poster van een van de circusgedichten die ze in de vorige les hebben geschreven. Deze les duurt circa 1,5 uur.

Lesbegin

De jury van de Poem Express beoordeelt de inzendingen aan de hand van criteria. Van jureren kunnen kinderen veel leren. Door het werk van anderen te beoordelen, kijken ze daarna ook anders naar hun eigen werk.

Kies een gedichtenposter en bespreek dit werk op het digibord aan de hand van de beoordelvragen die de Poem Express-Jury* ook gebruikt.

1 Vragen over het gedicht:

1. Is het gedicht uniek en lijkt het *níét* op een gedicht dat je al kent?
2. Kom je door het gedicht op nieuwe gedachten of ideeën?
3. Wil je het gedicht nog een keer lezen?

2 Vragen over de tekening:

4. Valt er veel te ontdekken aan de tekening?
5. Heb je door de tekening zin om de tekst te lezen?
6. Heeft de tekening iets bijzonders?

3 Vragen over de gedichtenposter:

7. Kun je de tekst goed lezen?
8. Voegt de tekening iets toe aan het gedicht?
9. Is de gedichtenposter uniek en lijkt die *níét* op een andere poster?
10. Heeft de poster topkwaliteit?

*Zie verder: www.boekie-boekie.nl/poemexpress

Leskern

Er zijn ontelbaar veel technieken te bedenken om een gedichtenposter mee te maken. Maar vooral belangrijk is dat de leerlingen een beeld uitwerken dat bij het gedicht past en dat de tekst goed leesbaar is.

Bespreek klassikaal hoe je bij je gedicht een beeld kunt vinden om uit te werken.

Stap 1: Lees het circusgedicht of de dichtregel waar je een poster van gaat maken.

Stap 2: Schrijf steekwoorden op die bij je gedicht passen.

Stap 3: Maak veel kleine snelle schetsen van beelden en details die bij je gedicht passen en spontaan in je opkomen.

Stap 4: Maak kleine schetsen van dingen die je niet ziet in je gedicht, maar er wel bij passen.

Tip: Kinderen ruilen van gedichten en doen deze opdracht tot stap 4 nog een keer. Ze geven elkaar nu tips. Dit kan verrassend zijn en leiden tot nieuwe inzichten.

Stap 5: Kies een schets uit en teken die vergroot na op een A3-tekenvel.

Stap 6: Bedenk waar en hoe je de tekst op de poster gaat zetten.

Enkele tips:

- ♦ Geprinte tekst in een vorm geknipt of als losse dichtregels in het beeld verwerkt;
- ♦ Gestempelde tekst of geknipte letters uit tijdschriften;
- ♦ Handgeschreven; duidelijk en goed leesbaar met een pen of stift waarmee je mooi kunt schrijven.

Afsluiting

De les kan op verschillende manieren afgesloten worden. Bijvoorbeeld met een kringgesprek.

Voorbeeldvragen

- ♦ Wat vond je het leukst om te doen?
- ♦ Wat vond je het moeilijkst?
- ♦ Vind je dat je gedichtenposter af is?
- ♦ Zou je nog iets willen verbeteren?
- ♦ Als je je gedichtenposter opnieuw mocht maken, zou je dan hetzelfde doen?
- ♦ Welke gedichtenposter is voor jou een inspiratiebron?

- Nodig** ★ Poem Express-werkblad: juryblad
★ Poem Express-oorkonde
★ Wasknijpers of papierklemmen en ander materiaal dat nodig is voor het maken van een expositie

KOMT DAT ZIEN, KOMT DAT ZIEN

Opzet

De Poem Express kan op verschillende manieren afgesloten worden.

De afsluiting kan groots aangepakt worden, maar ook klein en intiem. Belangrijk is dat elk werk aandacht en applaus krijgt.

De eindpresentatie moet een feest zijn voor iedereen.

Slotpresentatie

Als de taken voor de slotpresentatie verdeeld worden, is het minder werk en is iedereen betrokken!

Bijvoorbeeld:

Groep 1: maakt een expositie en bedenkt hoe de posters opgehangen kunnen worden.

Groep 2: is de jury (zie ook www.poem-express.com/wedstrijd).

Groep 3: maakt een (digitaal) boekje van de gedichten(posters).

Groep 4: bedenkt een slotfestijn en de manier waarop de gedichten worden gepresenteerd.

Groep 5: schrijft een stukje voor de schoolkrant.

De leerkracht schrijft de Poem Express-oorkondes en begeleidt de groepen.

Meedoen met de wedstrijd Poem Express

De gedichtenposters kunnen individueel of als een groepsinzending opgestuurd worden. Doe je mee als groep, stuur dan alleen de tien meest bijzondere werken op. Eventueel met het juryrapport.

Poem Express-schoolprijs

Presenteer de schooleditie op Facebook en deel je pagina met die van de Poem Express. De school met de meest bijzondere presentatie wint een Poem Express-workshop op school.

Vermeld de volgende gegevens achter op de gedichtenposter

GEGEVENS SCHOOL

- 1 Naam school
- 2 Naam leerkracht
- 3 Adres school
- 4 Telefoon school
- 5 E-mail school

GEGEVENS MAKER

- 1 Voor- en achternaam
- 2 Leeftijd
- 3 Jongen / meisje
- 5 Straat en huisnummer, woonplaats en land
- 6 Telefoonnummer
- 7 E-mail

Data 2015 & 2016

1 april: sluitingsdatum Poem Express

15 mei-1 juni: stemmen via Facebook voor de Publieksprijs

juni: prijsuitreiking met bekendmaking winnaars Poem Express

Inschrijven en opsturen

Wil je meedoen met de wedstrijd? Schrijf je in via de webwinkel van poem-express.com en stuur de gedichtenposters voor 1 april op naar:

Poem Express, Postbus 23199,
3001 KD Rotterdam

Wat gebeurt er met de winnende gedichtenposters?

De meest bijzondere werken worden gepresenteerd via de sociale media. De gedichtenposters van de winnaars worden gepubliceerd in de (digitale) dichtbundels van de Poem Express, zijn te zien op een Poem Express-expositie en worden opgenomen in de collectie van MOTI (Museum Of The Image) in Breda. Zie ook: www.motimuseum.nl.

Poem Express

Postbus 23199, 3001 KD Rotterdam

Telefoon: 010-4767381

E-mail: post@poem-express.com

De makers

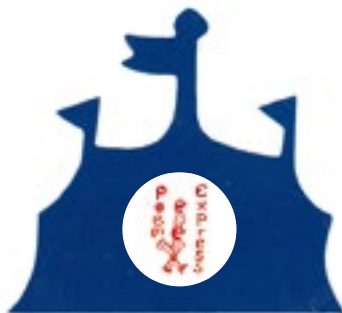
Concept en teksten: Jet Manrho

Tekstredactie: Cynthia van der Hoogte

Vormgeving: Yvonne Carels

Lithografie: Marc Gijzen

Realisatie digitaal portaal: Xander Wiersma

Digitaal lesmateriaal

De Poem Express ontwikkelt in samenwerking met BoekieBoekie digitaal lesmateriaal. Van de verschenen dichtbundels en BoekieBoekie-uitgaven worden digitale portalen ontwikkeld. Via de Facebook-pagina van BoekieBoekie en die van de Poem Express worden nieuwe portalen aangekondigd.

Het digitale portaal *Wat een Circus! In de piste van de Poem Express* is gerealiseerd dankzij een bijdrage van: Gemeente Rotterdam, Prins Bernhard Cultuur Fonds, Stichting Bevordering van Volkskracht en Van Leeuwen van Lignac Stichting.

CoLofoN

Poem Express-wedstrijd

De Poem Express is een internationale gedichtenposterwedstrijd en wordt sinds 1992 georganiseerd. In deze digitale bundel staan werken van kinderen uit verschillende landen die aan verschillende edities hebben meegedaan.

Internationale collectie

De internationale collectie gedichtenposters van de Poem Express is overgedragen aan Museum Of The Image (MOTI) in Breda. Dit museum beheert nu deze unieke collectie en maakt zo af en toe een Poem Express-expositie. Zie ook: www.motimuseum.nl.

Jubileum

Het schooljaar 2015-2016 wordt afgesloten met de 25e editie van de Poem Express.

Meer weten over deze speciale editie? Volg www.poem-express.com en de Facebook-pagina van de Poem Express.

Poem Express-dichtbundels

Van verschillende edities van de Poem Express zijn meertalige dichtbundels verschenen. In de webwinkel van poem-express.com zijn nog enkele bundels leverbaar.

© 2014 Poem Express/Autoped, Rotterdam
Niets uit deze uitgave mag overgenomen of vervoelvoudigd worden op welke wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van Stichting Autoped en Stichting Poem Express.

www.poem-express.com